

JANÁČEK ENSEMBLE

Účinkující / Performers

Václav Kunt – flétna, pikola / flute, piccolo

Barbora Šteflová – hoboje, anglický roh / oboe, English horn

Milan Polák – klarinet / clarinet

Karel Hofmann – lesní roh / French horn

Roman Novozámský – fagot / bassoon

Vít Spilka – altový saxofon, basklarinet, dirigent / alto saxophone,
bass clarinet, conductor

Spoluúčinkují / Co-starring

Alexandra Bláhová – hoboje / oboe

Tomáš Kraus – klarinet / clarinet

Arsenii Kharkivskiy – lesní roh / French horn

Štěpán Vicenec – fagot / bassoon

3.11. 2024

11h, Foyer Mahenova divadla /
11am, Foyer of the Mahen Theatre

Program

Jaroslav Ježek

Dechový kvintet

- I. Andante – Allegro moderato
- II. Lento e religioso
- III. Allegro

Leoš Janáček

Dechový sextet „Mládí“, JW VII/10

- I. Allegro
- II. Andante sostenuto
- III. Vivace
- IV. Allegro animato

Přestávka

Gideon Klein

Divertimento pro dva hoboje, dva klarinety, dva fagoty a dva lesní rohy

- I. Tempo di marcia
- II. Allegretto scherzando
- III. Adagio
- IV. Allegro

(dirigent: Vít Spilka)

Programme

Jaroslav Ježek

Woodwind Quintet

- I. Andante – Allegro moderato
- II. Lento e religioso
- III. Allegro

Leoš Janáček

Woodwind Sextet “Youth”, JW VII/10

- I. Allegro
- II. Andante sostenuto
- III. Vivace
- IV. Allegro animato

Intermission

Gideon Klein

Divertimento for two oboes, two clarinets, two bassoons and two French horns

- I. Tempo di marcia
- II. Allegretto scherzando
- III. Adagio
- IV. Allegro

(conductor: Vít Spilka)

Český skladatel Jaroslav Ježek (1906–1942) je znám zejména jako autor populárních písniček pro divadelní revue Jiřího Voskovce a Jana Wericha a jako klavírista a dirigent jazzového orchestru pražského Osvobozeného divadla, s nímž vystupoval v letech 1928–1939. Ježek od dětství trpěl šedým zákallem, ve třech letech na jedno oko oslepl a na další viděl jen nepatrně. S hudbou se důvěrněji setkal v době první světové války v Hradčanském ústavu pro výchovu a léčení slepých dětí, kam jej rodiče umístili, protože otec musel narukovat. Zde mladý hoch získal základy hry na klavír, violoncello, klarinet a kytaru a seznámil se i se základy harmonie. Po krátkém studiu na hudební škole byl roku 1924 přijat do kompozičního oddělení pražské konzervatoře. Zde se jeho výchovy ujali Karel Boleslav Jirák a Alois Hába. Po roce přibral Ježek také klavír ve třídě Albína Šímy. Při studiu Ježek projevoval neobyčejný zájem o soudobou avantgardní hudební tvorbu, ale také o aktuální taneční skladby, které s oblibou přehrával spolužákům o přestávkách. Jazzové a taneční rytmy pronikly ostatně i do jeho absolventské skladby, *Klavírního koncertu* z roku 1927. Ve 30. letech se dokázal s citem pohybovat mezi tvorbou populární a tvorbou vážnou, klavírní, komorní, vokální i symfonickou, do níž vstřebal nejen vlivy jazzu, ale i neoklasicismu a Druhé vídeňské školy.

Ježkův *Dechový kvintet* vznikl v roce 1931 na objednávku jednatele Spolku pro moderní hudbu, muzikologa Mirka Očadlíka, a byl určen pro Pražské dechové kvinteto. Tento mladý soubor, jehož duší byl od počátku vynikající hobojská a dirigent Václav Smetáček, vznikl v roce 1928 a brzy si získal jméno na hudební scéně v Československu i v zahraničí. V *Dechovém kvintetu* se Ježkovi podařilo docílit zajímavých barevných efektů, často za použití drsných, disonančních zvukových kombinací. Zatímco krajní věty zachovávají klasické nástrojové obsazení, v prostřední „chorální“ větě jsou flétna, hoboj a klarinet nahrazeny pikolou, anglickým rohem a altovým saxofonem. Finální věta završuje celé dílo v živých tanečních rytmech tarantely a polky. Premiéra skladby se uskutečnila 26. dubna 1931 v pražském Mozarteu.

Dechový sextet *Mládí* zkomponoval Leoš Janáček (1854–1928) během letního pobytu na Hukvaldech v červenci roku 1924. „*Složil jsem tu takové vzpomínky z mládí,*“ sděloval Janáček v dopise adresovaném 24. července 1924 své přítelkyni Kamile Stösslové. Obsazením dechových nástrojů zamýšlel Janáček patrně evokovat tradici tzv. dechové harmonie, jejíž hru měl možnost slyšet během svých studií ve starobrněnské fundaci. Skladby pro dechovou harmonii tu byly s oblibou provozovány augustiniánskými mnichy již od poloviny 18. století. Za ředitele kůru a pozdějšího opata Cyrila Nappa působil na půdě augustiniánského kláštera 8–11členný dechový ansámbl, který prováděl nejčastěji různé taneční skladby a úpravy známých operních melodií.

Před provedením *Mládí* na koncertě Klubu moravských skladatelů v prosinci 1924 vyšel v brněnském obrázkovém deníku *Kurýr* stručný program celé Janáčkovy čtyřvěté suity. Autor textu sice nebyl explicitně uveden, lze se však domnívat, že sdělení o programu poskytl novinové redakci sám skladatel. První věta má být údajně naplněna rozvernými vzpomínkami na Janáčkovu dětství v hukvaldské škole, do druhé věty pak skladatel zasadil smutné loučení s matkou na brněnském nádraží. Třetí věta líčí náladu roku 1866, kdy pruská vojska obsadila Brno. Všichni „modráčci“, jak Brňané přezdívali fundatistům pro jejich modré uniformy, se tehdy vrátili domů ke svým rodinám a z celé fundace zůstal v klášteře pouze Leoš Janáček. Součástí této věty se stalo téma, jež skladatel převzal ze svého *Pochodu modráčků*. Celá suita vrcholí v závěrečné části, kterou autor charakterizoval jako „*odvážný skok do života*“. *Mládí* poprvé zaznělo 21. října 1924 v brněnském Besedním domě v podání komorního ansámblu profesorů brněnské konzervatoře.

Osud vyměřil českému židovskému klavíristovi a skladateli Gideonu Kleinovi (1919–1945) pouhých pětadvacet let životní a umělecké dráhy. Mladý, všestranně nadaný Gideon se díky úsilí své starší sestry Elišky dostal v roce 1931 z maloměstského prostředí rodného Přerova do Prahy. Zde studoval na gymnáziu

a souběžně – jako mimořádný posluchač pražské Státní konzervatoře – hru na klavír u Růženy Kurzové a Viléma Kurze. Svá studia završil Gideon Klein absolutoriem Kurzovy klavírní třídy na Mistrovské škole. Jako jeden z nejlepších studentů konzervatoře tehdy dostal příležitost vystoupit za doprovodu orchestru. Pod taktovkou dirigenta Pavla Dědečka zahrál na svém absolventském vystoupení v červnu 1939 Beethovenův *4. klavírní koncert*. To však již bylo v době německé okupace, kdy perzekuce židovských obyvatel Československa začala nabírat obrátky. Kleinovi bylo znemožněno plánované studium na Královské hudební akademii v Londýně a záhy byl jako Žid vyřazen z veřejného života. Aby uspokojil svou touhu po dalším vzdělání, nechal se Klein na podzim 1939 zapsat do čtvrttónového oddělení skladatele Aloise Háby na pražské konzervatoři a tajně pokračoval ve studiu hudební vědy na Karlově univerzitě. V listopadu 1941 byl odvezen do koncentračního tábora v Terezíně, kde působil jako vychovatel židovské mládeže a byl jedním z nejaktivnějších organizátorů kulturního života terezínských vězňů. V říjnu 1944 byl transportován do vyhlazovacího tábora v Osvětimi a následně do pracovního tábora ve Fürstengrubě, kde ve strašlivých životních podmínkách v lednu 1945 zahynul.

Až do okupace znamenala kompoziční činnost pro Kleina spíše příležitostnou zálibu a převážila teprve v době, kdy se musel vzdát kariéry klavírního virtuosa. Kleinovo *Divertimento pro dva hoboje, dva klarinety, dva fagoty a dva lesní rohy* vznikalo od 25. června 1939 do 4. dubna 1940. Ve čtyřvětém díle se odrážejí vlivy Kleinových oblíbených skladatelů (Arnold Schönberg, Leoš Janáček), jejichž skladby hrál na koncertech či analyzoval v Hábově kompozičním semináři. Neoklasickou formu divertimenta tak skladatel naplnil hudbou, v níž se atonální harmonie prolínají s charakteristickými rytmicko-melodickými obraty moravské lidové hudby. Janáčkův vliv je podtržen ve III. větě, kterou Klein koncipoval jako řadu charakteristických variací na téma ze 14. části Janáčkovy *Zápisníku zmizelého*.

Ondřej Pivoda

Czech composer Jaroslav Ježek (1906–1942) is best known as the author of popular songs for the theatre revues of Jiří Voskovec and Jan Werich and as the pianist and conductor of the jazz orchestra of Prague's Osvobozené Divadlo (Prague Free Theatre) with which he performed in the years 1928–1939. Ježek suffered from cataracts from childhood. At the age of three he became blind in one eye and was left with only partial sight in the other. He gained a more intimate acquaintance of music during the First World War at the Hradčany Institute for the Education and Treatment of Blind Children, where his parents placed him when his father had to enlist. Here, the young boy learned the basics of playing the piano, cello, clarinet and guitar and also acquired a knowledge of the basics of harmony. After a short period of study at a school of music, he was accepted by the Department of Composition at Prague Conservatory in 1924, where his education was overseen by Karel Boleslav Jirák and Alois Hába. After a year, Ježek also took up the piano in the class of Albín Šíma. During his studies, Ježek showed an extraordinary interest in contemporary avant-garde music and in the latest dance compositions that he was fond of playing to his classmates during breaks. Jazz and dance rhythms even found their way into his graduation composition – his *Piano Concerto* of 1927. In the 1930 s, he also discovered a flair for moving deftly between popular and classical music, between piano, chamber, vocal and symphonic pieces, which he imbibed with influences taken from jazz as well as neo-classicism and the Second Viennese School.

Ježek's *Woodwind Quintet* was written in 1931 to a commission from the director of the Society for Modern Music, musicologist Mirko Očadlík, and was intended for the Prague Wind Quintet. This young ensemble, whose heart and soul was from the beginning the outstanding oboist and conductor Václav Smetáček, was established in 1928 and soon made a name for itself on the music scene both in Czechoslovakia and abroad. Ježek managed to achieve frequently interesting colour effects in his *Woodwind Quintet*, often with the use of harsh and

dissonant combinations of sounds. While the first and last movements retain a classical instrumentation, the flute, oboe and clarinet are replaced in the middle “choral” movement by piccolo, English horn and alto saxophone. The final movement brings the entire work to a climax with the lively dance rhythms of the tarantella and the polka. The composition was premiered at the Mozarteum in Prague on 26 April 1931.

Leoš Janáček (1854–1928) composed his woodwind sextet *Youth* during a summer stay in Hukvaldy in July 1924. “*I have composed memories from my youth here,*” Janáček wrote in a letter addressed to his girlfriend Kamila Stösslová on 24 July 1924. With the use of wind instruments, Janáček evidently intended to evoke the tradition of “wind harmony”, which he had had the opportunity of hearing during his studies at the Old Brno Foundation. Compositions for wind harmony had been popular among the Augustinian monks here since the middle of the eighteenth century. A wind ensemble comprised of between eight and eleven members played at the Augustinian monastery under choir director and future abbot Cyril Napp, mostly performing various dance compositions and arrangements of well-known opera melodies.

A brief programme of Janáček’s entire four-movement suite was published in the Brno pictorial daily *Kurýr (The Courier)* before the performance of *Youth* at a concert given by the Moravian Composers’ Club in December 1924. Although the author of the text was not explicitly mentioned, it can be assumed that the composer himself communicated the programme to the newspaper editors. The first movement is said to be filled with fond memories of Janáček’s childhood at the school in Hukvaldy, while the composer set a sad parting with his mother at Brno Railway Station in the second movement. The third movement describes the mood of 1866, when Brno was occupied by Prussian troops. All the “Blues”, as the people of Brno nicknamed the boys at the Foundation after their blue uniforms, then returned

home to their families, and of the entire Foundation only Leoš Janáček remained at the monastery. The composer incorporated a theme taken from his *March of the Bluebirds* into this movement. The entire suite culminates in a final part that the author characterised as a “bold leap into life”. *Youth* was performed for the first time on 21 October 1924 in Brno’s Besední Dům by a chamber ensemble comprised of professors from Brno Conservatory.

Fate handed the Czech-Jewish pianist and composer Gideon Klein (1919–1945) a life and artistic career that lasted for just twenty-five years. The young and multi-talented Gideon made his way to Prague from the provincial environment of his native Přerov in 1931 thanks to the efforts made by his older sister Eliška. Here he attended grammar school, while at the same time – as an exceptional student at the State Conservatory in Prague – taking the piano with Růžena Kurzová and Vilém Kurz. Gideon Klein completed his studies by taking Kurz’s piano class at the Master School. As one of the best students at the conservatory, he was given the opportunity of performing accompanied by an orchestra. He played Beethoven’s *Piano Concerto No. 4* at his graduation performance in June 1939 under the baton of conductor Pavel Dědeček. This was, however, already during the time of the German occupation, when the persecution of the Jewish inhabitants of Czechoslovakia had begun to escalate. Klein was prevented from leaving for his planned studies at the Royal Academy of Music in London, and was soon excluded from public life as a Jew. Klein enrolled in the quarter-tone department of composer Alois Hába at the Prague Conservatory in the autumn of 1939 to satisfy his desire for further education, and secretly continued his studies of musicology at Charles University. In November 1941, he was taken to the concentration camp in Terezín, where he worked as an educator of Jewish youth and was one of the most active organisers of the cultural life of the prisoners at Terezín. He was

transported to the extermination camp in Auschwitz in October 1944 and subsequently to the labour camp in Fürstengrube, where he died in terrible living conditions in January 1945.

Until the occupation, composing was only a rather occasional interest for Klein, and it came to the fore only at the time when he had to give up his career as a piano virtuoso. Klein's *Divertimento for two oboes, two clarinets, two bassoons and two French horns* was written between 25 June 1939 and 4 April 1940. The four-movement piece reflects the influences of Klein's favourite composers (Arnold Schoenberg and Leoš Janáček), whose compositions he had played in concert and analysed in Hába's composition seminar. The composer imbued the neo-classical form of the divertimento with music in which atonal harmonies are intertwined with the characteristic rhythmic and melodic expressions of Moravian folk music. Janáček's influence is underlined in the third movement, which Klein conceived as a series of characteristic variations on a theme from the fourteenth part of Janáček's *The Diary of One Who Disappeared*.

Ondřej Pivoda

Janáček Ensemble

Komorní soubor Janáček Ensemble je složený z významných osobností oblasti vážné hudby a pedagogů Hudební fakulty JAMU, kteří se kromě svého učitelského poslání věnují aktivní pódiové činnosti na poli komorní hudby. Všichni členové souboru jsou současnými nebo bývalými hráči předních českých orchestrů: Václav Kunt a Milan Polák – Pražský komorní orchestr, Roman Novozámský, Karel Hofmann a Vít Spilka – Filharmonie Brno a Jurij Likin – Symfonický orchestr FOK. Složení Janáček Ensemble umožňuje variabilní nástrojové sestavy, triem počínaje až po velké komorní ansámby ve spojení s klavírem a smyčcovými nástroji. Repertoár souboru se skládá ze širokého spektra různých stylových období, se zvláštním zřetelem na tvorbu Leoše Janáčka, jeho současníků a následovníků – Bohuslava Martinů, Pavla Haase, Erwina Schulhoffa, Jaroslava Ježka, Gideon Kleina a dalších. Nechybí zde však díla klasického a romantického repertoáru – např. skladby Antonína Rejchy, Antonína Dvořáka, Josefa Bohuslava Foerster a Carla Reinecke. Soubor se navíc čile věnuje interpretaci soudobé hudby, inspiruje vznik nových skladeb a pravidelně spolupracuje se studenty HF JAMU. Uměleckým vedoucím Janáček Ensemble je klarinetista a dirigent Vít Spilka.

Janáček Ensemble is a chamber ensemble composed of distinguished figures in classical music and lecturers from the Faculty of Music at Janáček Academy of Performing Arts (JAMU) who, in addition to their teaching work, are also actively engaged in stage performances of chamber music. All the members of the ensemble are current or former players with leading Czech orchestras: Václav Kunt and Milan Polák – the Prague Chamber Orchestra, Roman Novozámský, Karel Hofmann and Vít Spilka – the Brno Philharmonic, and Jurij Likin – FOK – Prague Symphony Orchestra. The composition of the Janáček Ensemble allows for a variable lineup of instruments taking in everything from trios to large chamber ensembles in conjunction with piano and string instruments. The ensemble's repertoire encompasses a wide range of different periods and styles, with special attention paid to the work of Leoš Janáček and his contemporaries and followers – Bohuslav Martinů, Pavel Haas, Erwin Schulhoff, Jaroslav Ježek, Gideon Klein and others. It also features works from the classical and romantic repertoire, however, such as compositions by Antonín Rejcha, Antonín Dvořák, Josef Bohuslav Foerster and Carl Reinecke. The ensemble also actively interprets contemporary music, inspires the creation of new compositions, and regularly works with students from the Faculty of Music at JAMU. The artistic director of the Janáček Ensemble is clarinetist and conductor Vít Spilka.

